

HET BOS ALS PEDAGOGISCHE RUIMTE

OP AVONTUUR IN HET BOS

Ruimte, avontuur, fantasespel, grenzen verkennen, op onderzoek uitgaan, de natuur aanraken. Het bos biedt legio mogelijkheden en uitdagingen voor ieder kind. Waar moet je op letten? Hoe bied je veiligheid? En wat kun je er zoal doen?

TEKST MARIËLLE VAN BUSSEL FOTO'S CORTLYN SCHMITZ, ADOBESTOCK

De ruimte als derde pedagoog. Ofwel: hoe maak je een ruimte tot een pedagogische ruimte? Daar wordt veel over nagedacht binnen de kinderopvang. Het bos kan zo'n pedagogische ruimte zijn. Het bos is groot en er gebeuren dingen die je in je eigen tuin niet ziet. Het is een beetje mysterieus en sprookjesachtig. Je kunt er vooral heel veel doen. 'Het bos heeft aantrekkingskracht voor jonge kinderen, het gaat hun voorstellingsvermogen te boven', vertelt Janneke Hagenaar van Stichting Groen Cement en onderzoeker bij het lectoraat Natuur en Ontwikkeling Kind van Hogeschool Leiden.

UITDAGING

'Helaas', zegt Janneke, 'is de natuur een beetje verdwenen uit het dagelijks leven in de kinderopvang. Dat komt door de verstedelijking, door de digitale invloed op het leven van kinderen én door bezorgdheid van ouders. Vies worden is vervelend, een blauwe plek is een probleem. En dan is het bos ingaan best een

grote uitdaging, maar het kan echt. Er zijn prachtige initiatieven waarbij peuters en kleuters een groot deel van de dag in het bos zijn. Het is goed voor hun ontwikkeling om de diversiteit in natuur te ervaren en te beleven, om op onderzoek te gaan en vragen te stellen. Dan biedt het bos, naast de tuin, het park en de moestuin echt iets extra's.'

ONVOORSPELBAAR

Het bos heeft veel te bieden, vindt Janneke. 'Gewoon een eind rennen is al heerlijk voor peuters. Maar ook het onvoorspelbare en het avontuur. Als je naar een bos gaat, weet je nooit wat er op je pad komt. Maak dus eens niet een vooropgezet plan voor een activiteit, maar laat de natuur tot je komen en speel daarop in.' Zie je een afgezaagde boom liggen? Ga op onderzoek uit. Waarom zou die boom afgezaagd zijn? Hoe voelt die boom nu? Kun je erop zitten of springen? Of is de stam zacht geworden? Maak een wandeling en luister naar de wind, voel het mos. Janneke: 'Laat >

→

LICHT HANGMATJES ZIJN NIET DUUR EN JE KUNT ZE TUSSEN BOMEN HANGEN. KINDEREN KUNNEN SCHOMMELLEN, MAAR ZE OOK GEBUIKEN VOOR FANTASIESPEL.

Wat kun je allemaal doen in het bos?

- > Peuters en kleuters houden van fantasiespel. Met takken kun je een 'vuurtje' maken, op een boomstam kun je een trein besturen en met een losse tak kun je brandweer spelen.
- > Met dikke touwen van twintig meter lang kun je allerlei spelletjes spelen. Je kunt er een kring van maken, renselletjes mee doen. Een voorbeeld: maak een cirkel op de grond. 'De uil' blijft erbuiten, 'de muizen' zitten binnen in 'het nest'. De muizen gaan op zoek naar zaden en worden opgejaagd door de uil. Als ze gepakt worden, veranderen

ze ook in uilen. Kinderen kunnen met het touw ook zelf verzonnen knopen leggen of figuren maken, zoals een huis of een spinnenweb. Neem gerust drie touwen mee, zodat kinderen gaan samenwerken.

- > Met natuurkaarten van Natuurmonumenten of Staatsbosbeheer kunnen kinderen op zoek gaan naar vlinders, insecten en vogels. Neem ook een vergrootglas mee en paar verrekijkers.
- > In het bos kom je vaak hutten tegen die door grotere kinderen gemaakt zijn. Peuters vinden het heerlijk om in die hutten te spelen.
- > Lichte hangmatjes zijn niet duur en je kunt ze tussen bomen hangen. Kinderen kunnen schommelen, maar ze ook gebruiken voor fantasiespel.

Hoe let je op de veiligheid?

- > De allerbelangrijkste regel: we blijven altijd samen!
- > Maak goede afspraken over een plek waar je op elkaar wacht. Geef bijvoorbeeld bepaalde bomen een naam en

spreek af dat je bijvoorbeeld altijd bij boom 'Anna' op elkaar wacht.

- > Peuters hebben vrijheid nodig binnen bepaalde grenzen. Dertig meter weglopen kan best. Heb het vertrouwen dat kinderen ook op elkaar letten.
- > Leer kinderen dat ze nooit zelf iets mogen eten wat ze in het bos vinden. Laat ze altijd om bevestiging vragen bij een pedagogisch medewerker.
- > Het is leuk om door modder te lopen. Tip: laat de kinderen hun tenen omhoog houden in hun laarsjes. Zo voorkom je dat de voeten uit de laarzen omhoogkomen.
- > Loop je langs sloten of andere water-tjes, geef dan duidelijk aan tot hoever kinderen mogen komen. >

→

TIL DE PEUTERS NIET OP, MAAR LAAT ZE ZELF KLIMMEN. ZO VOELEN ZE WAT ZE WEL EN NIET KUNNEN OF DURVEN.

de kinderen met vragen komen, en weet die te vragen. Voor jongere kinderen werkt het goed als je als pm'er zelf waarneemt met je zintuigen, en vandaaruit een vraag aan de groep stelt.'

GOED VOORBEREID ZIJN

Grenzen verkennen, uitdagingen aangaan, het bos leent zich daar perfect voor. 'Het is leerzaam om de vrije ruimte te verkennen', zegt Janneke. 'Hoe ver durf je als peuter te gaan? Loop je een eindje voor de volwassenen uit? Of toch liever aan de hand? Klauter je een boom in, of blijf je veilig op de grond? Op elke leeftijd heb je uitdagingen, maar voor iedereen geldt: mag ik, wil ik, durf ik? Drie keer ja? Doen!'

Aan pedagogisch medewerkers de taak om voorbereid te zijn op een uitje naar het bos, vindt Janneke. 'Ga niet zomaar naar het bos, alleen omdat je vindt dat jullie dat te weinig doen. Denk goed na over de vraag wat een bos voor jullie kinderen kan bete-

kenen. En ga het liefst zélf een keer naar het bos voordat je met de kinderen gaat. Je kunt van alles aan tafel bedenken, maar het levert meer op als je het zelf ervaart. Hou eens een teamvergadering in het bos, en bedenk dan samen wat je er zoal kunt doen, wat de risico's zijn en hoe je daarmee om kunt gaan. Hoe sterker je je eigen ervaringen hebt gevoeld, hoe beter je het avontuur met de kinderen kunt aangaan.'

IN DE PRAKTIJK

Cortlyn Schmitz werkt als pedagogisch medewerker bij kinderopvang het Eiland van Groningen en gaat dagelijks met de peuters drie uur lang het bos in. Weer of geen weer. 'Het bos biedt allerlei mogelijkheden voor kinderen, maar ook uitdagingen voor pedagogisch medewerkers.' In de groene kaders op deze en de vorige pagina vertelt Cortlyn hoe je in de praktijk leuk én verantwoord met peuters het bos in kan gaan. <

ZIE JE EEN AFGEZAAGDE BOOM
LIGGEN? GA OP ONDERZOEK UIT.
WAAROM ZOU DIE BOOM OMGEZAAGD
ZIJN? HOE VOELT DE BOOM NU?

Hoe bereid je je als pedagogisch medewerker voor?

Of spreek af: 'We blijven altijd op het pad.' Als dat voor sommige kinderen moeilijk is, laat ze dan hand in hand lopen. Als kinderen stokken in het water willen gooien, trek dan een lijn in het zand waar ze achter moeten blijven.

- > In een boom klimmen kan, maar leer kinderen een paar regels:
 - Ga nooit hoger dan je zelf fijn vindt.
 - Je moet er zelf in of uit kunnen, als pedagogisch medewerker til je ze niet op. Zo voelen peuters zelf wat ze wel en niet kunnen of durven.
 - Zorg ervoor dat je altijd met drie ledematen de boom raakt: twee voeten en een hand bijvoorbeeld.
 - Als de boomstam nat is, is het te glad.
 - Voel eerst voorzichtig of een tak stevig genoeg is om op te staan.

- > Ga altijd met twee pedagogisch medewerkers op pad. Moet je een kind helpen met plassen, dan is de ander verantwoordelijk voor de rest van de groep. Ben je daar steeds bewust van.
- > Neem een EHBO-doos mee. Pak deze het liefst zelf in, zodat je weet wat erin zit en wat je ermee moet doen. Er zijn EHBO-cursussen, speciaal voor 'overleven in de natuur'.
- > Neem reservekleding mee voor ieder kind. Laat ze een lange broek, lange mouwen en dichte schoenen dragen.

Ook op een warme zomerdag is het in het bos koeler dan je denkt.

- > Leer jezelf om dingen te doen die je niet leuk vindt. Als jij bang bent voor spinnen, nemen kinderen dat over. Pak een naaktslak op, zonder een vies gezicht te trekken. Het is een kwestie van oefenen.
- > Adviseer ouders om thuis op te teken te controleren.
- > Zorg in de winter voor warme kleding, ook voor jezelf. Neem warme thee mee, en kniekussentjes van het tuinieren, zodat je droog kunt zitten.

Wat doe je vooral niet?

- > Ga niet op zoek naar kabouterijtjes. Er is zoveel te ontdekken wat wél bestaat: beestjes, dieren sporen, vruchten.
- > Laat kinderen liever niet steeds hand in hand lopen: het is zonde om ze beperkingen op te leggen. Geef ze de vrijheid, de ruimte.
- > Kauw kinderen niet alles voor, maar laat ze zelf ontdekken. Kinderen leren ook van elkaar. <

NEEM EEN PAAR LANGE DIKKE
TOUWEN MEE: JE KUNT ER ALLERLEI
SPELLETJES MEE SPELEN!